

Prolog :

Hus og Have som erotisk symbiose

Når hus og have opfattes som ligeværdige væsener - der i indbyrdes samspil smelter sammen til en uadskillelig helhed - opnås ikke så sjældent gådefulde oplevelser. Man tryllebindes til at tro, at man kan løse gåden, præcis som med en erotisk fascination. Uanfægtet af omverdenen drages man tilbage igen og igen, i den naive tro at man gennem sin fysiske nærværelse langsomt, men sikkert kan tyde mere og mere af det uforståelige.

(Farveillustration : Erotisk scene)

Gartneren og havearkitekten Gudmund Nyeland Brandt (1878-1945) opdelte havearkitekturen i to overordnede lovmæssigheder, nemlig *den menneskelige tankes lovmæssighed* og *naturens lovmæssighed*. Kunsten at realisere skønne og dermed uimodståelige huse og haver rummer nøje vægtede dele af ovennævnte lovmæssigheder. Ingredienserne består af et konglomerat af byggematerialer og

vækster, sammensat med forståelsen for det menneske-, dyre- og planteliv, som husene og haverne skal danne ramme omkring. Respekteres naturens lovmæssighed, kan det være forbløffende enkle midler, som skal til at aktivere vores sanseapparat. Mange forbinder nemlig et hus og dets beboere med deres have og vækster: Dem med den kæmpeblodbøg, eller gaden med de fem kirsebærtræer eller baggården, hvor der gror et figentræ op ad sydmuren, for ikke at tale om dem med det store jordbærbed lige ud til vejen!

Analysere man baggrunden for opbygningen af det enkelte hus i samspillet med dets have, er det en kendsgerning, at mange menneskers udgangspunkt er behovet for at skabe sit helt private »skatkammer«, som kun særligt indbudte bydes indenfor i. Her fornemmes et nærmest instinktivt grundlag for alle vores villa- og parcelhusbebyggelser, havebyer og kolonihavekvarterer.

Dog fører de smukke intentioner langt fra altid til skatkamre, som både kan leve op til ens personlige forventninger og drømme, og på samme tid spille op til de naturgivne landskabers poesi.

Over åen efter vand

I planlægningen af en uendelig lang række af danske huse og haver overraskes man over, hvor ofte der »gås over åen efter vand«. Helt overordnet betragtet starter ulykkerne almindeligvis med, at man for at opnå enkle og overskuelige byggefelter, udplanerer forskellige områders landskabelige karakteristika. Jorden skrælles ganske enkelt af ved hjælp af store jordflytningsmaskiner. Ud over at disse ubeherskede jordflytninger i sig selv amputerer landskaberne, betyder kørselen med det tunge maskineri, at jorden sammenpakkes så voldsomt, at der mange steder opstår alvorlige problemer med traktose. Med det tragikomiske resultat til følge, at jorden ikke længere er optimalt egnet til nogen form for dyrkning. Disse oftest unødvendige, og oven i købet økonomisk kostbare, forandringer af de naturgivne forhold er de første falske toner i den erotiske symbiose. De næste mislyde opstår ved, at der udplantes vækster, som ikke hører naturligt til i de enkelte landskaber og disses jordbunds- og klimaforhold. Det kan være særlig »forædlede« udenlandske sorter, som de glitrende haveblade lokker med. Eller det kan være skandinaviske sorter, som egner sig til helt specifikke forhold, der ikke er lokale forudsætninger for. Mange af disse vækster vantrives og mister dermed deres frodighed og potens. Eksempler herpå kan være det herhjemme særdeles udbredte japanske kirsebærtræ, som på trods af dets smukke blomster kan forekomme totalt eunukagtig resten af året - og hvorfor egentlig gå glip af den skønne spise, kirsebærret, når vi har så mange fine herboende kirsebærsorter med mindst lige så pragtfulde blomster. Et andet eksempel er de mange fyr- og grantræer, som mange mennesker planter ud på må og få, oftest uden hensyn til de skovsammenhænge, hvor de optræder i deres rette element - man kan sige, at det er »familietræer«, som opnår deres råstyrke, når de optræder mange sammen. Når vinden suser i det uendelige grenvirvar i de svenske skove, mærkes den spændingsfølelse, som drager én videre, men også snerten af bekymring for, om man nu kan finde hjem igen.

Bliver det nødvendigt at sove ude? Et grantræ i en parcelhushave er ganske enkelt ufarligt, hvorfor det mister hele sit spændingsmoment og dermed langsomt respekten omkring sig. Kærlighedsmetaforen er igen nærliggende.

»At dyrke jorden er et tonesprog, som handler om at opdræne en musikalitet« - præciserer landskabsarkitekten Jørn Palle Schmidt. Belønningen for at oplære en intuition herfor er, at kunne følge alle de vækster, som trives og derfor svarer igen med ekstra ufatbar styrke i alle vækststadierne. Fra det lille uanselige frø som kommes i jorden, der transformeres til en viril spire, som så skyder rumraketlignende knopper, der igen forvandler sig til alskens blomster, for måske at slutte vækstringen med et uforglemmeligt smagende bær, som på samme tid indeholder næste års frø. Ligesom de fleste mennesker ikke ønsker at delagtiggøre uvedkommende i kærlighedsakten, ligesådan er det med husenes haver og beboernes udvalgte vækster. Nogle behøver hundred procent fred for omverdenen, andre kan pirrende titte frem her og der.

Erichsens Gård på Bornholm

På Bornholm har man haft tradition for at lave nogle særlig raffinerede huse og haver, som udmærker sig ved en udsøgt balance mellem de helt private zoner og de mere fælles zoner. En balance der kan tilgodese menneskets forskellige behov og lyster gennem livets skiftende faser.

Skrues tiden et par århundreder tilbage, blev de typiske bornholmske huse opbygget med for det første særdeles høje sokler, som kunne være op til flere meter høje, grundet både store terrænforskelle, men i lige så høj grad ønsket om privathed. For det andet blev husene og deres markante sokler sammenbygget med de smukkeste tænkelige læmure, kaldet *væggared*, som omkransede haverne. Med to så fuldkommen simple arkitektoniske virkemidler formåede man at skabe en unik intimitet, der den dag i dag tænder alle forbipasserendes nysgerrighed, selv de naboer, som passerer forbi til dagligt. De fleste vil kende følelsen af at måtte vide, hvad som foregår inde bag de højtsiddende vinduer, eller bag læmuren med frodige vækster tittende op over murafslutningen. Som den stolte og værdige kvinde, hvis tækkelige fremtoning paradoksalt nok kommer til at udstråle en erotisk karisma, som kun skærper tiltrækningskraften.

(Foto af Erichsens gård i Rønne på Bornholm)

Erichsens gård beliggende i Laksegade i Rønne er en af de bornholmske skønheder. Til huset hører en pragtfuld pryd- og nyttehaver, indhegnet af den karakteristiske væggared, som diskret værner om beboernes og væksternes udfoldelser. Huset er på én gang lukket af for omverdenen og alligevel placeret midt i den. Ligesom størstedelen af Rønnes øvrige beboelseshuse er huset og dets vinduer nemlig placeret helt ude i gadeplan, hvilket på fornemste vis fremhæver Rønnes bymæssige struktur, samtidig med at det giver plads til den størst mulige have bagtil. Ud over de arkitektoniske kvaliteter, der hermed opnås, medvirker denne prioritering til at skabe en betydningsfuld tryghedsfølelse i byens gadeliv. Færdes man alene ude efter mørkets frembrud, har lyset fra vinduerne i gadeplan den psykologiske virkning, at man hele tiden føler hjælpen nær.

De bornholmske skønheders hårfine, og sårbare intuition, for samspillet mellem de helt private zoner og de mere fælles zoner indeholder nøglen til den magi, som drager én ind i det erotiske univers.

Arkitektoniske blottelser

Overskrides blufærdighedsgrænserne derimod på den ene eller anden måde, skal der næsten ingenting til, før det hele falder på gulvet. De huse og haver, hvor man allerede fra ankomstplanet har blottet alle sine hemmeligheder kan frembringe en direkte pornografisk atmosfære, uden at det på nogen måder er beboernes intention.

De arkitektoniske blottelser opleves almindeligvis i de huse, hvor alle forbipasserende kan se direkte ind i dagligstuen, eller i de haver, hvor man kan kigge ind over hinandens hække og holde øje med naboernes gøremål. Samt i de små forhaver til mange parcelhuse og

villaer, hvor stensætninger eller stenforhøjninger på exhibitionistisk vis udstiller en overflod af »forædlede« blomster, der fremstår som afklædte individer på åben gade. Ud over de små forhavers dermed næsten vulgære fremtoning er konsekvensen af disse yderligere, at husene trækkes så langt tilbage fra gadeniveau, at både det arkitektonisk letopfattede gadebillede sløres, og at tryghedsfølelsen ved at færdes i kvarteret mindskes.

Ovennævnte arkitektoniske blottelser affødes af den nonchalante behandling af byggefeltene. Først udplaneres de landskabelige "skævheder" for at få overskuelige og lettilgængelige byggegrunde. Dernæst placeres forbløffende mange parcelhuse og villaer for centralt på byggegrundene. Med mindre at der er tale om meget store byggegrunde er omkostningen, at haverne sjældent udnyttes optimalt, idet de bliver splittet op i en række mindre klart definerede zoner.

I et forståeligt forsøg på at gøre en dyd ud af en nødvendighed opstår så den fortvivlende sminkelyst i disse 'halvoffentlige' zoner. Der søges med lys og lygte efter 'skræddersyede' blomstersammensætninger i såvel havebladene som på planteskolerne. Til og med tænkes der i såkaldte vedligeholdelsesfri beplantninger. Eller hærværkssikre. Her kommer fyr- og grantræerne gerne ind i billedet, idet de stort set passer sig selv, og idet de stikker for meget til at de frække unger har lyst til brække grenene af dem.

Men det erotiske univers åbenbares ikke uden magien.

De arkitektoniske virkemidler skal benyttes til at give de ting, vi omgiver os med, substans, til at skabe steder for eftertænksomheden og fordybelsen. Måske ligefrem til 'at give os et indblik i det ufattelige', som det så fint formuleres i en Ingmar Bergman-film.

Ingredienserne er de særegne danske landskaber og de dertil hørende levende væsener, det være sig planter, dyr og mennesker. Sammensættes disse individer talentfuldt med de bedste sider af vores byggeskikke, fuldbyrdes den erotiske symbiose. Almindeligvis afføddende det underfundige, men dog velkendte resultat, at skønheden overflødiggør alle ligegyldighedernes behov for det hærværks-sikre og det vedligeholdelsesfri.

Kimen til de danske skatkamre er så enkel, at man næsten ikke tør tro på det.

Af Hans Peter Hagens